

การค้าข้าวไทยกับจีน

ความเป็นมาในอดีตและสถานการณ์ในปัจจุบัน

การติดต่ออย่างไม่เป็นทางการระหว่างอาณาจักรจีนกับดินแดนที่เป็นประเทศไทยในปัจจุบันได้มีมานานแล้ว นับย้อนไปถึงก่อนราชวงศ์หยวนของจีนหรือในจ้าวราชวงศ์ฮั่นตะวันตก อย่างไรก็ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของพงศาวดารจีนมีปรากฏถึงการสร้างสัมพันธ์ไมตรีระหว่างจีนและไทยในสมัยราชวงศ์หยวน โดยได้มีการส่งราชทูตและเครื่องบรรณาการให้กันและกันเป็นจำนวนหลายครั้ง นำมาซึ่งการถ่ายทอดศิลปการทำเครื่องปั้นลายคราม ทำให้เครื่องถ้วยชามสังคโลกมีความวิจิตรงดงามและสามารถส่งไปขายยังประเทศต่างๆ ในยุคนั้น

จากการที่ทั้งสองราชอาณาจักรมีสัมพันธ์อันดีต่อกัน และได้มีส่วนเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างสมัยสุโขทัยตอนปลายสืบต่อมาจนถึงสมัยอยุธยาตอนต้น ซึ่งการค้าในสมัยนั้นเป็นการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าจำพวกงาช้าง ไม้หอม ไม้กฤษณา สินค้าจำพวกแร่ธาตุ เช่น ดีบุก เครื่องเงิน รวมถึงสินค้าเกษตรจำพวกพริกไทยและกานพลู ของไทยกับสินค้าจำพวกผ้าไหมและผ้าแพรของจีน เป็นต้น

สำหรับการค้าข้าวระหว่างไทยกับจีนนั้นเมื่อคิดและความเป็นมาปรากฏในพงศาวดารสมัยพระจักรพรรดิคังซีแห่งราชวงศ์ชิงของจีน ในราว พ.ศ.2265 กับรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชของไทย เพราะจีนได้ขอให้ไทยจัดส่งข้าวจำนวน 30,000 หาบไปยังจีน โดยสัญญาว่าจะไม่เรียกเก็บภาษี ทำให้สินค้าข้าวไทยได้กลายเป็นหนึ่งในสินค้าสำคัญที่มีการทำการค้ากับจีนในเวลาต่อมา

การค้าข้าวระหว่างไทยกับจีนได้ขยายตัวรุ่งเรืองมากขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเพราะในช่วงเวลานั้นมีคนจีนได้อพยพเข้ามาอยู่ในไทยมากขึ้น คนจีนจำนวนมากได้ประกอบอาชีพทั้งในการเป็นผู้รวบรวมข้าวและรับซื้อข้าวจากชาวนาในภาคกลาง แล้วนำมาส่งให้กับกลุ่มผู้รวบรวมรายใหญ่ในจังหวัด เพื่อรอการส่งต่อไปให้กับกลุ่มผู้ประกอบการส่งออกข้าว ซึ่งในสมัยนั้นผู้ส่งออกข้าวจะต้องเป็นตัวแทนที่ได้รับการมอบหมายจากพระคลังมหาสมบัติ เพราะข้าวเป็นสินค้าผูกขาดโดยพระคลังฯ ของไทยมีอำนาจในการอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ส่งออก อีกทั้งเป็นแหล่งที่คอยเก็บค่าธรรมเนียมการส่งออกที่เรียกว่าค่าธรรมเนียมปากเรือ ก่อนการส่งมอบสินค้าข้าวลงเรือไปยังเมืองต่างๆ ของจีน

สำหรับการค้าและการส่งออกข้าวไทยในยุคสมัยต้นรัตนโกสินทร์ ตอนต้นนั้น ไม่ใช่จะมีการค้ากับชาติจีนเท่านั้น แต่ยังมีชาติยุโรปที่เข้ามาทำการค้ากับไทย โดยเฉพาะพวกฮอลันดาและอังกฤษ ต่างก็มีความต้องการข้าวเพื่อส่งไปขายให้กับกลุ่มประเทศอาณานิคมของตนเองในเอเชีย ที่บางปีตกอยู่ในภาวะขาดแคลน

การทำสนธิสัญญาเบาว์ริงกับอังกฤษในสมัยรัชกาลที่สี่ในปี พ.ศ.2398 นับได้ว่าเป็นก้าวอย่างของไทยต่อการเปิดเสรีการค้ากับชาติตะวันตก ซึ่งสนธิสัญญานับดังกล่าวต่อมาได้เป็นต้นแบบของสนธิสัญญาในลักษณะเดียวกันกับอเมริกาและชาติตะวันตกอีกหลายประเทศตามมา ผลของการทำสนธิสัญญาได้ทำให้สิทธิในการที่ชาติตะวันตกจะซื้อสินค้าจากไทยหรือสยามในสมัยนั้น สามารถติดต่อจัดทำได้กับเอกชนทั่วไป และในขณะเดียวกันก็เป็นการทอนอำนาจการผูกขาดของฝ่ายพระคลังในสมัยนั้นต่อกิจกรรมการค้าลงไป

การส่งออกสินค้าข้าวและตลาดการค้าข้าวของไทยในต่างประเทศได้ขยายตัวอย่างมากหลังการเปิดเสรีทางการค้ากับตะวันตก ข้าวได้กลายเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของไทยตั้งแต่นั้นมา พร้อมกับการสร้างรายได้ให้กับประเทศและชาวนาไทยเป็นอย่างมาก มูลค่าการส่งออกข้าวได้เพิ่มขึ้นจาก 1.87 ล้านหาบ (1หาบเท่ากับ 60 กก.) เฉลี่ยในช่วงปี พ.ศ.2413-2417 มาเป็น 15.22 ล้านหาบ หรือเฉลี่ยในช่วงปี พ.ศ.2453-2457 และเพิ่มขึ้นเป็น 25.37 ล้านหาบ เฉลี่ยในช่วงปี พ.ศ.2473-2477 ในขณะที่พื้นที่ปลูกข้าวได้ขยายตัวจาก 11.5 ล้านไร่ เฉลี่ยในช่วงปี พ.ศ.2453-2457 มาเป็น 20.1 ล้านไร่ เฉลี่ยในช่วงปี พ.ศ.2473-2477 อย่างไรก็ตาม การขยายตัวของ การค้าข้าวภาคเอกชนกับต่างประเทศ ได้ส่งผลกระทบต่อรายตัวของเกษตรกรชาวนาและการขยายตัวของจำนวนโรงสีข้าวที่เกิดขึ้นในภูมิภาคต่างๆ ของไทยตามมา

“ การค้าข้าวกับต่างประเทศของไทย ต้องหยุดชะงักลงเกือบสิ้นเชิงเมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่สอง (พ.ศ. 2482-2488) เพราะการขนส่งทางเรือทำได้ลำบาก และเมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสงบลง ภาวะวิกฤตข้าวขาดแคลนได้เกิดขึ้นทั่วเอเชีย ”

ในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่สี่ และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ห้า การค้าข้าวไทยกับจีนได้ขยายตัวไปพร้อมๆ กับการทำการค้ากับชาติตะวันตกอื่นๆ ด้วยเช่นกัน เพราะเอกชนสามารถทำการส่งออกได้โดยเสรี อย่างไรก็ตามเมื่อเข้าสู่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่หก ได้เกิดเหตุการณ์การปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองขึ้นที่จีนในปี พ.ศ.2454 โดยคร.ซุนยัตเซน ได้สถาปนาประเทศขึ้นเป็นระบบสาธารณรัฐ ตามมาด้วยการเกิดสงครามโลกครั้งที่หนึ่งในช่วงระหว่างปี พ.ศ.2457-2461 รวมถึงการที่จีนต้องทำสงครามต่อต้านการรุกรานกับญี่ปุ่น ซึ่งได้ทำให้การค้าขายข้าวไทยกับจีนต้องหยุดชะงักลงไปเป็นระยะๆ

องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ได้บันทึกว่าหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่งในช่วงปี พ.ศ.2477-2481 ตลาดข้าวจีนของไทยในช่วงเวลาดังกล่าวมีปริมาณรวมทั้งสิ้น 51,600 ตัน (จากปริมาณการส่งออกของไทยทั้งสิ้น 1.39 ล้านตัน) หรือมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 3.7 ตลาดที่สำคัญของข้าวไทยในขณะนั้น ได้แก่ สิงคโปร์-มลายู คิดเป็นร้อยละ 33.4 ฮองกงร้อยละ 23.9 และอินเดียร้อยละ 9.3

การค้าข้าวกับต่างประเทศของไทยต้องหยุดชะงักลงเกือบสิ้นเชิงเมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่สอง (พ.ศ.2482-2488) เพราะการขนส่งทางเรือทำได้ลำบากและเมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสงบลงภาวะวิกฤตข้าวขาดแคลนได้เกิดขึ้นทั่วเอเชีย ทั้งนี้เพราะการผลิตข้าวของโลกได้ลดลงเนื่องจากผู้คนต้องหนีภัยสงคราม ในขณะที่การผลิตข้าวของไทยเองในขณะนั้นก็ได้ลดลงด้วยเช่นกัน และมีไม่เพียงพอต่อการส่งออก

อีกทั้งหลังสงคราม ประเทศไทยต้องตกอยู่ในพันธกรณีกับสหประชาชาติที่จะต้องจ่ายค่าปรับสงครามเป็นข้าวจำนวน 1.5 ล้านตันให้กับสภาอาหารยามฉุกเฉินระหว่างประเทศของสหประชาชาติ ทำให้ประเทศไทยต้องออกพระราชบัญญัติสำรวจและกักกันข้าว พ.ศ.2489 และพระราชบัญญัติการค้าข้าว พ.ศ. 2489 ทั้งนี้เพื่อให้รัฐสามารถรวบรวมข้าวและจัดส่งข้าวให้กับสภาอาหารยามฉุกเฉินระหว่างประเทศของสหประชาชาติ เป็นผลให้เกิดระบบการผูกขาดข้าวโดยภาครัฐ จวบจนในปี พ.ศ.2492 เมื่อพันธกรณีกับสหประชาชาติสิ้นสุดลง การค้าข้าวในภาคเอกชนของไทยกับต่างประเทศจึงได้กลับฟื้นตัวขึ้นมาใหม่อีกครั้งหนึ่ง

แม้รัฐบาลในขณะนั้นจะอนุญาตให้เอกชนส่งออกข้าวได้ แต่การค้าข้าวไทยกับจีนกลับไม่สามารถดำเนินไปได้ตามปกติ ทั้งนี้เนื่องจากว่าในปี พ.ศ.2492 ได้เกิดเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครองขึ้นในจีน เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ชัยชนะจากการทำสงครามกลางเมืองกับพรรคก๊กมินตั๋ง ของ ดร.ซุนยัตเซน ทำให้ประเทศจีนได้เปลี่ยนการปกครองจากระบบเสรีนิยมไปสู่การเป็นระบบคอมมิวนิสต์และเกิดการชะลอตัวในการค้าขายติดต่อกันเป็นเวลากว่าสองทศวรรษ จวบจนปี พ.ศ.2518 เมื่อนายกรัฐมนตรีหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ของไทยได้เดินทางไปสร้างสัมพันธไมตรีกับจีนขึ้นใหม่ในสมัยของประธานาธิบดีเหมาเจ๋อตุง

ของจีน ทำให้ในปีต่อมาการส่งออกข้าวของไทยไปจีนที่เคยมีเพียงปีละประมาณห้าถึงหกพันตัน ได้กลับฟื้นตัวขึ้นทันทีเป็นแสนตัน และหลังจากนั้นการค้าข้าวของไทยกับจีนก็ได้มีความสัมพันธ์ติดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

แม้จีนจะเป็นประเทศใหญ่และมีประชากรมากกว่าพันล้านคน แต่การผลิตข้าวของจีนเองก็มีปริมาณมากเพียงพอต่อความต้องการใช้บริโภคภายในประเทศ ในปี พ.ศ.2554 จีนมีผลผลิตข้าวมากเป็นอันดับหนึ่งของโลกจำนวน 137 ล้านตันข้าวสาร และขณะเดียวกันจีนก็ได้ชื่อว่ามีความต้องการบริโภคข้าวภายในประเทศมากเป็นอันดับหนึ่งของโลกด้วยเช่นกัน หรือเป็นจำนวน 135 ล้านตันข้าวสาร อีกทั้งยังมีสต็อกข้าวอยู่ในระดับสูงประมาณ 43 ล้านตันข้าวสาร

การใช้นโยบายการผลิตเพื่อให้เกิดความพอเพียงกับการบริโภคภายในประเทศเป็นเหตุผลสำคัญ ที่ทำให้จีนมีความต้องการนำเข้าข้าวในแต่ละปีไม่มากนัก โดยในปี พ.ศ.2554 จีนมีการนำเข้าข้าวเพียง 578,384 ตันจากทั่วโลก ในจำนวนนี้เป็นกรนำเข้าข้าวจากไทยจำนวน 325,622 ตัน และรองลงมาเป็นการนำเข้าข้าวจากเวียดนามจำนวน 233, 775 ตัน ชนิดข้าวที่จีนนำเข้าจากประเทศไทยจะเป็นข้าวหอมมะลิและข้าวเหนียวเป็นสำคัญ ♡